

Fogorvosi Anyagtan Fizikai Alapjai

4. előadás
Szerkezetvizsgálati módszerek
2017. október 5.
Agócs Gergely

Tankönyv fejezetei:
8

HF:
2. fej.: 1-7, 10, 12

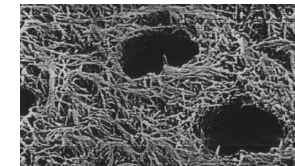
1

Mi a szerkezet?

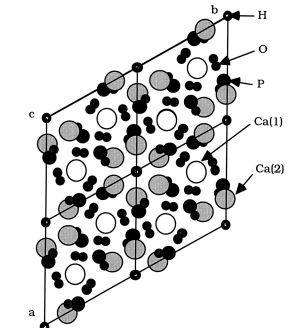
Egy összetett rendszer elemeinek **elhelyezkedése** és a köztük lévő **kapcsolat**.

Nagyírló vázlatos anatómiája

Dentin finomszerkezete

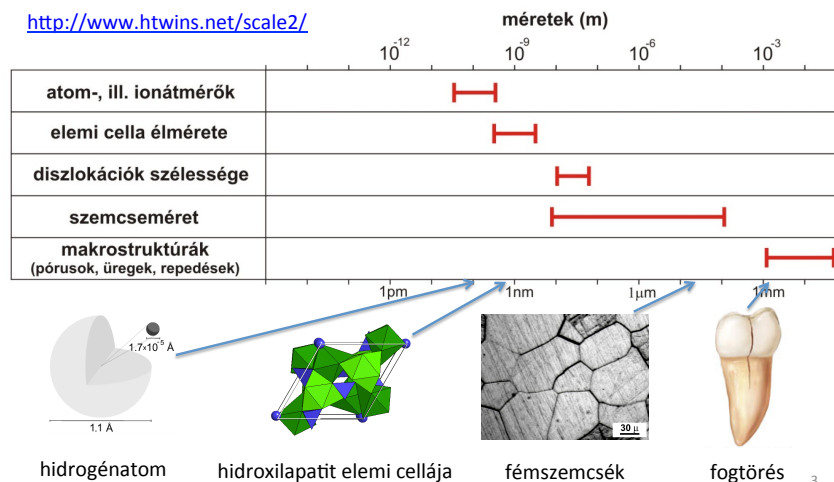

Hidroxilapatitkristály szerkezete

2

A szerkezetvizsgálatok mérettartománya

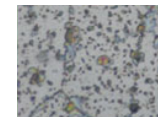
<http://www.htwins.net/scale2/>

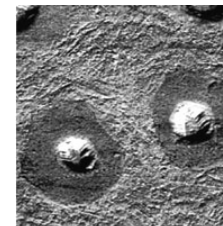
3

Mi a képalkotás lényege?

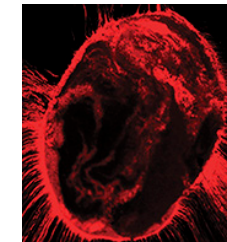
Az egyes képpontokhoz intenzitásértékeket rendelünk a tárgypontok
valamely tulajdonsága alapján.

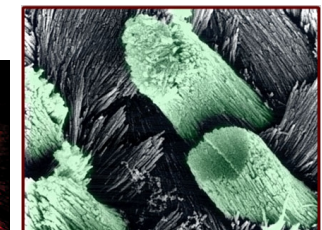
fém szemcseszerkezete
fémmikroszkópban

dentíncsatornák
atomerőmikroszkópban

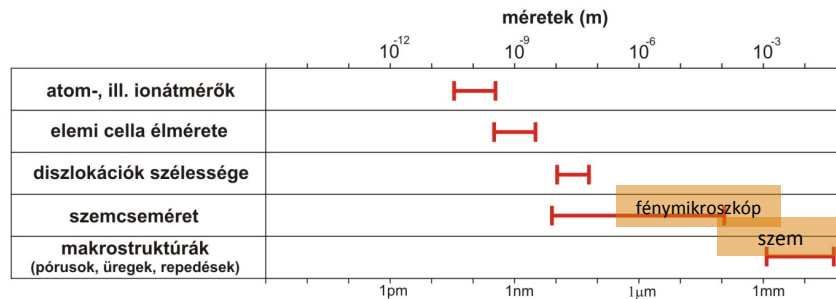
guttapercha gyökértömés
konfokális mikroszkópban

fogzománc apatitkristallitjai
elektronmikroszkópban

4

Szerkezeti elemek méretei

• **szem** feloldási határ: kb. 1 ívperc \Rightarrow 25 cm távolságból mekkora a felbontási határ?

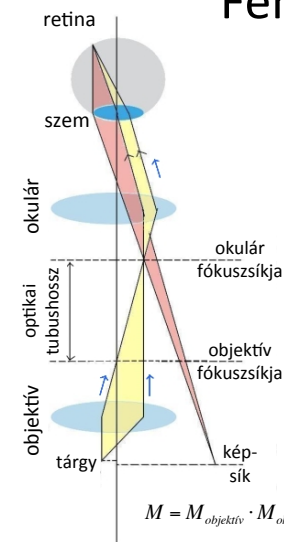
• **fénymikroszkóp** feloldási határ: ≈ 200 nm
(I. Biofizika előadás és gyakorlat)

$$d = 0,61 \cdot \frac{\lambda}{n \cdot \sin \omega} \approx \lambda$$

$$n \cdot \sin \omega \approx 1$$

5

Fénymikroszkóp

Egyszerű fénymikroszkóp

$$M = M_{\text{objektív}} \cdot M_{\text{okulár}} = - \frac{a \cdot d}{f_{\text{objektív}} \cdot f_{\text{okulár}}}$$

6

Fénymikroszkóp

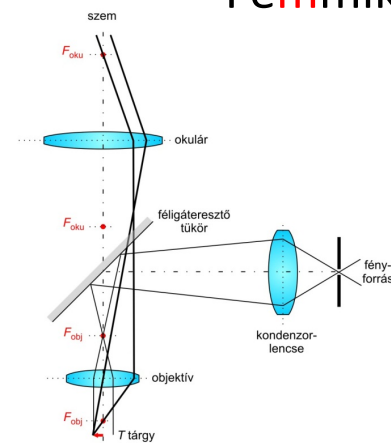
Fejlesztési lehetőségek:

kontraszt javítása felbontás javítása

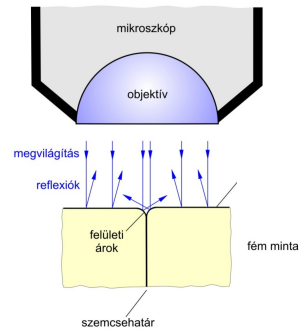
7

Fémikroszkóp

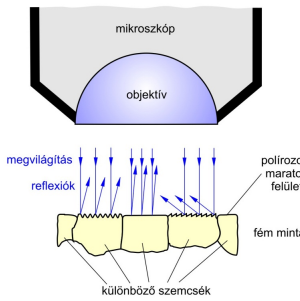
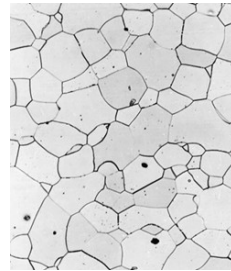
Álló fémikroszkóp

8

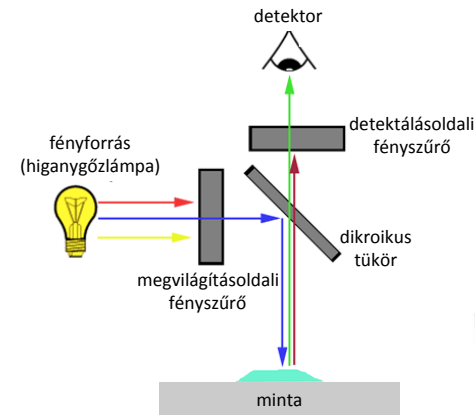
Előkészítés:

- mintavétel (próbatest vagy replika)
- csiszolás (nedves) és polírozás
- maratás

9

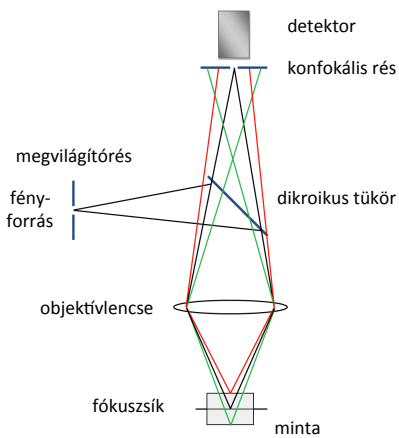
Epifluoreszcenciamikroszkóp

előny az egyszerű
fénymikroszkóphoz képest:

10

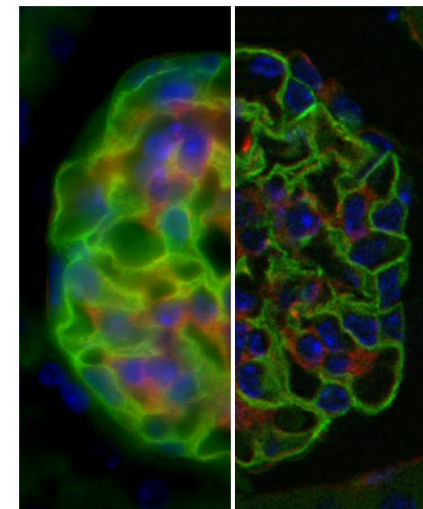
Konfokális mikroszkóp

előny az epifluoreszcencia-
mikroszkóphoz képest:

11

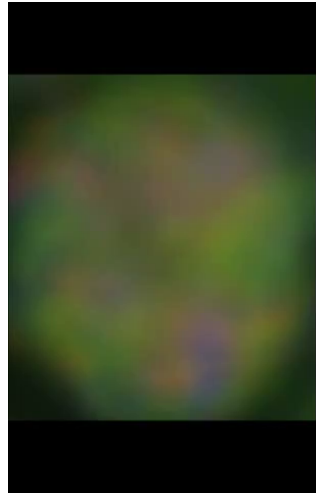
Epifluoreszcencia vs. konfokális

veseszelet

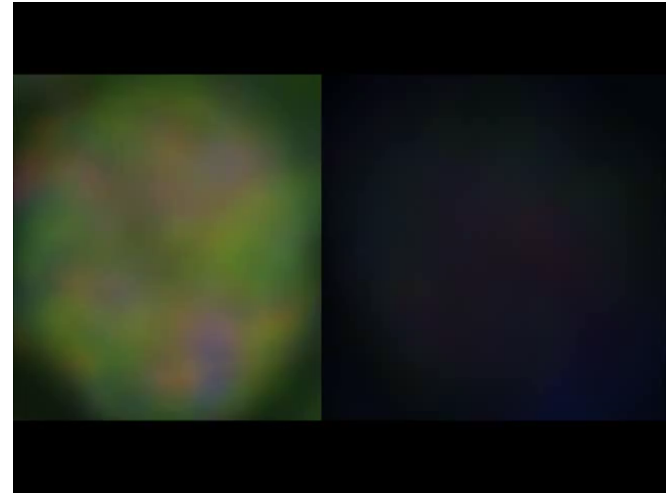
12

Epifluoreszcencia vs. konfokális

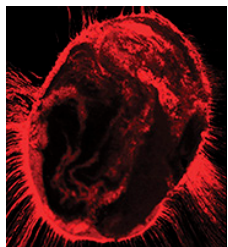
13

Epifluoreszcencia vs. konfokális

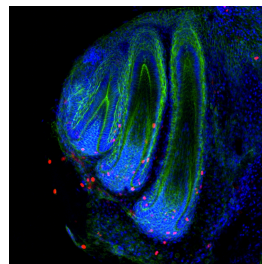

14

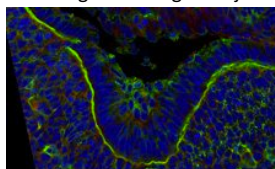
Konfokális mikroszkóp

guttapercha gyökértömés

kígyó funkcionális és két "tartalék" foga

fogcsíra invaginációja

15

Elektronmikroszkóp

Alapja: elektronnyaláb mint anyaghullám

elméleti hipotézis –
de Broglie-hullámhossz
(1923):

$$\lambda = \frac{h}{mv}$$

Planck-állandó
($h = 6,63 \cdot 10^{-34} \text{ J/s}$)

az elektron
lendülete.

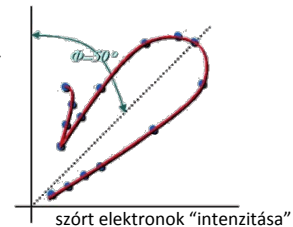
Louis de Broglie
(1892-1987)
fizikus

kísérleti bizonyíték – elektrondiffrakció
(1927):

elektronágyú

detektor

nikkelkristály

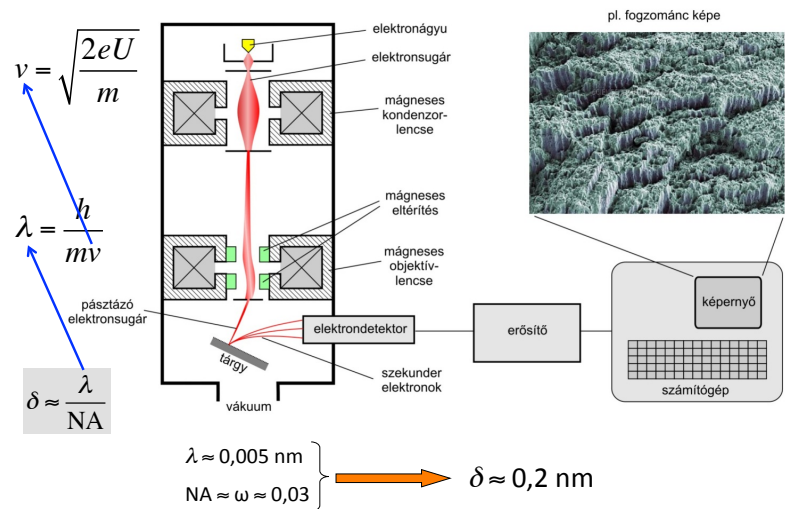

Clinton Davisson
(1881-1958)
Lester Germer
(1896-1971)
fizikusok

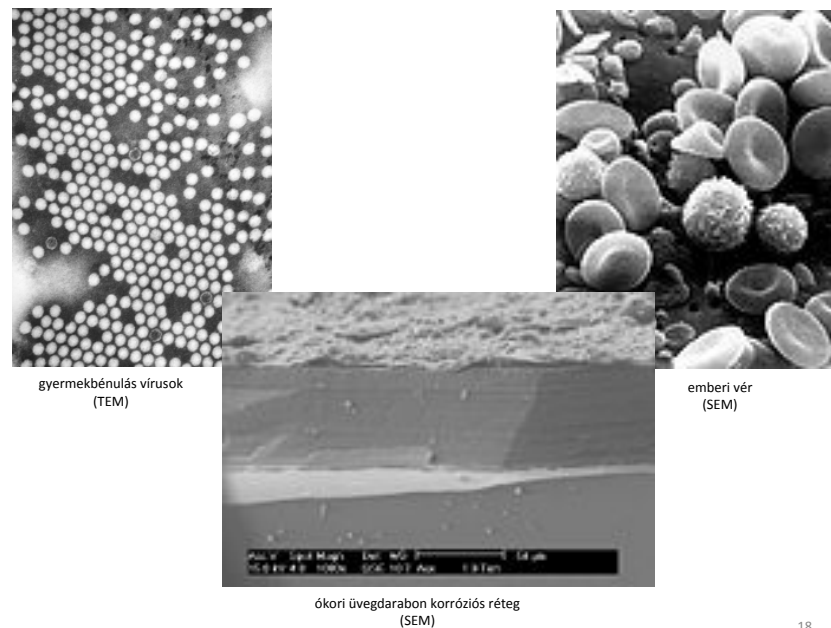
16

Transzmissziós elektronmikroszkóp (transmission electron microscope – **TEM**)

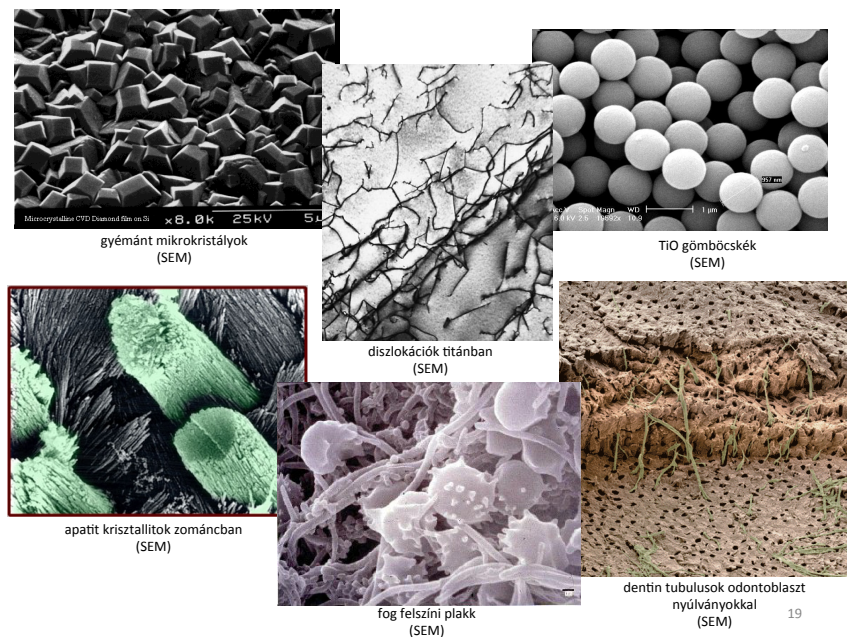
Pásztázó elektronmikroszkóp (scanning electron microscope – **SEM**)

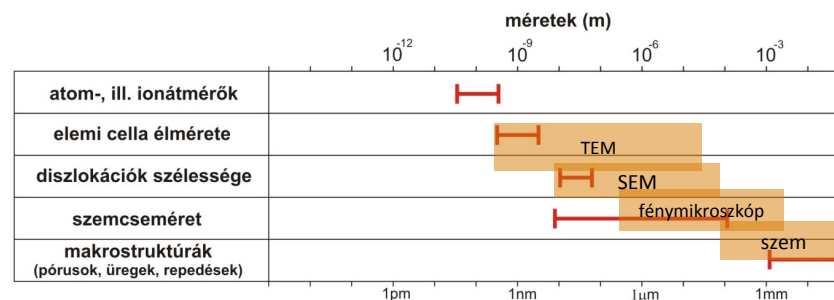
17

18

19

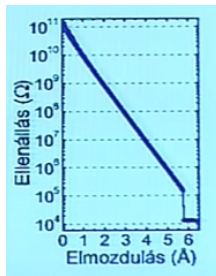
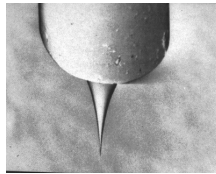
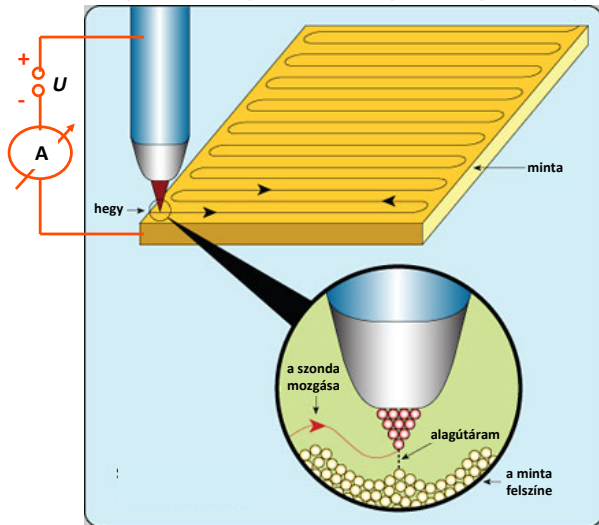
20

(scanning probe microscopes – SPM)

Pásztázó tűszondás mikroszkópok

Pásztázó alagútmikroszkóp

(scanning tunneling microscope – STM)

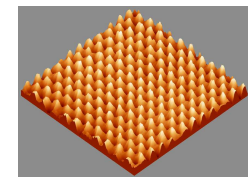
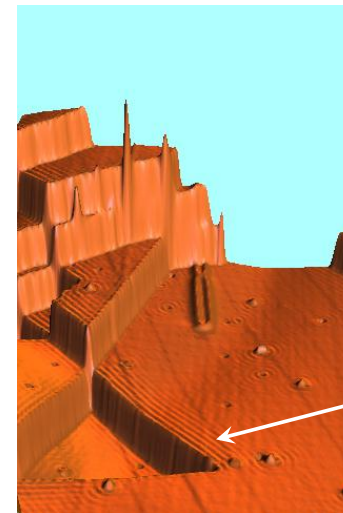
21

(scanning probe microscopes – SPM)

Pásztázó tűszondás mikroszkópok

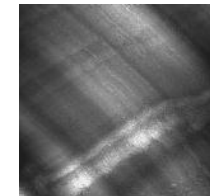
Pásztázó alagútmikroszkóp

(scanning tunneling microscope – STM)

grafit

rézfelszín
(z irányban
túlnagyítva)

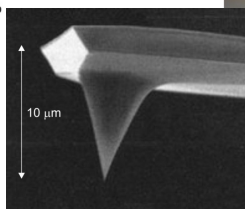
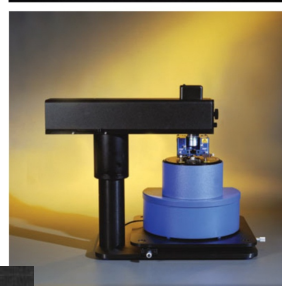
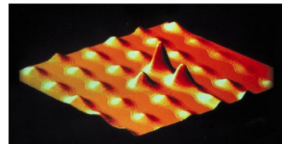
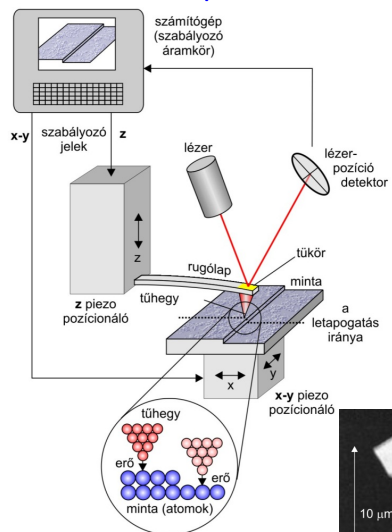

kollagén

22

Atomerő-mikroszkóp

(atomic force microscope – AFM)

23

Kitérő: piezoelektromosság

1889 P. Curie (piezein = gör összenyom)

pl.: kvarc

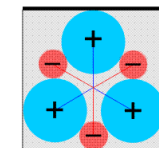
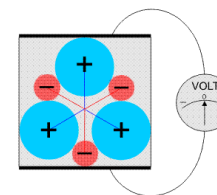

piezoelektromos hatás:

deformáció \Rightarrow elektromos tér, feszültség

inverz piezoelektromos hatás:

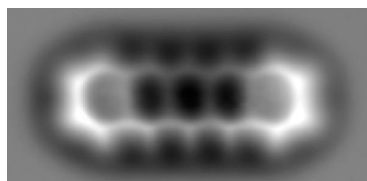
elektromos feszültség \Rightarrow deformáció

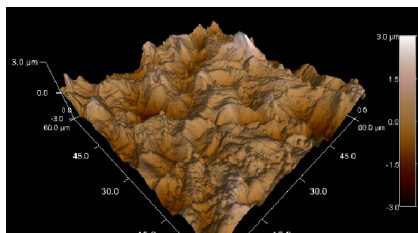
$$U = \delta \cdot \Delta x$$

pl. kvarcnál: $\delta \approx 10^{12}$ V/m

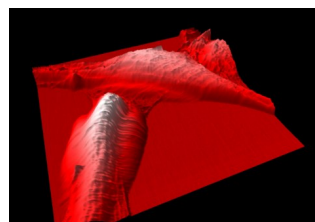
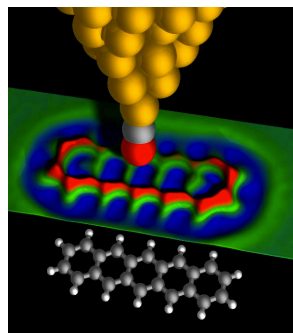
24

pentacén ($C_{22}H_{14}$) molekula

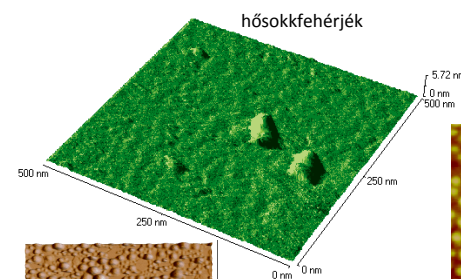

Ti érdesített felülete

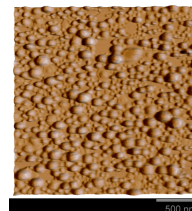

Ti felületen csontsejtek

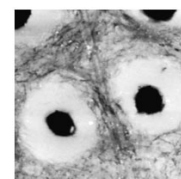
25

hőssokkfehérjék

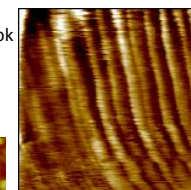
liposzómák

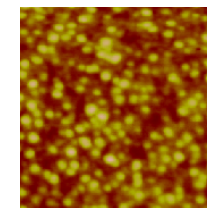
dentincsatornák

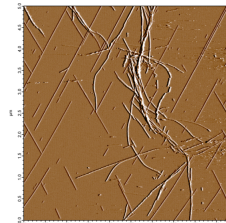
emberi krómoszóma

kollagénfibrillumok

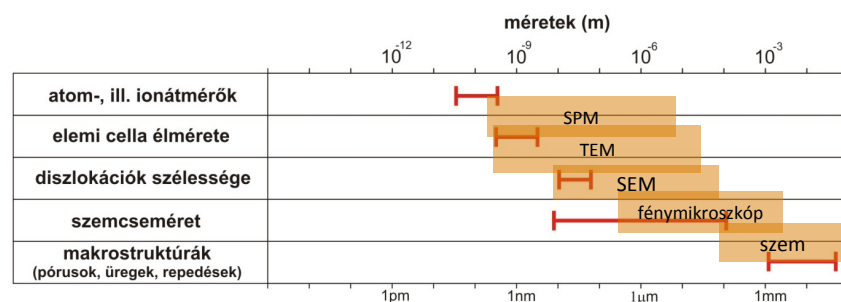

amelogenin
fehérjék
aggregátumai
500x500 nm

amiloidszálak

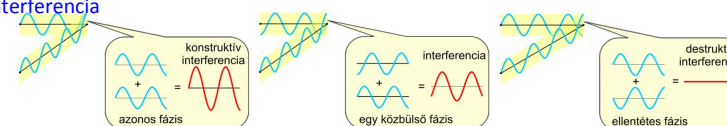
26

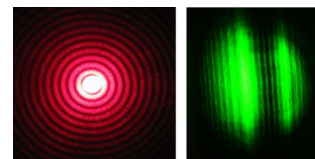
27

Interferencia és diffrakció (elhajlás)

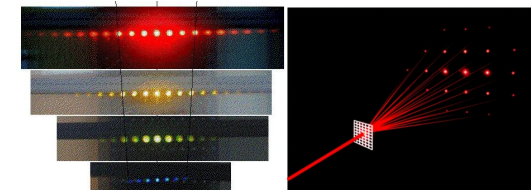
Interferencia

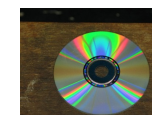
Diffrakció

$d/\lambda \gg 1$: gyenge elhajlás
 $d/\lambda \approx 1$: erős elhajlás

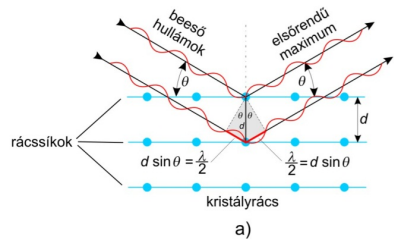

$$d \sin \alpha = k \cdot \lambda$$

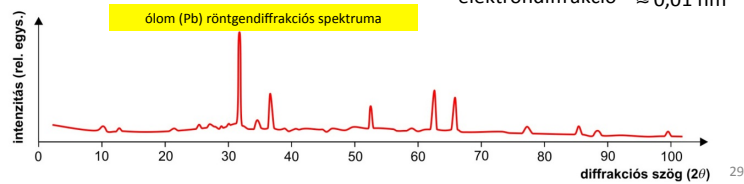

28

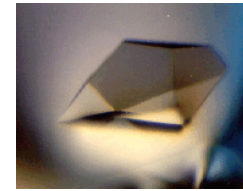
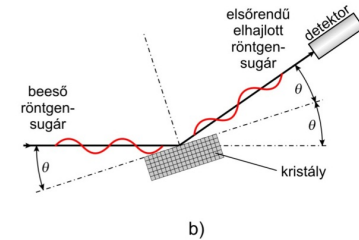
Diffrakciós módszerek

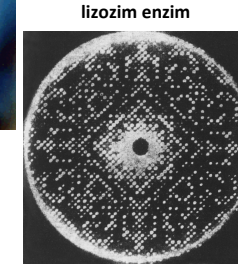
Bragg-egyenlet: $2d \sin \theta = n \cdot \lambda$

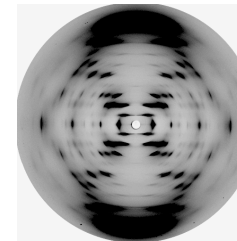
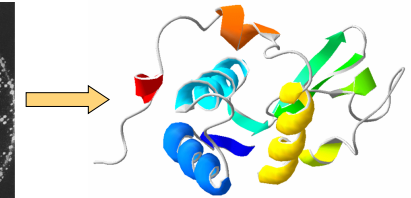
- röntgendiffrakció $\lambda \approx 0,01-0,1$ nm
- neutrondiffrakció $\approx 0,1$ nm
- elektrondiffrakció $\approx 0,01$ nm

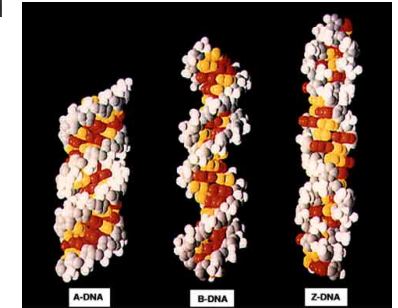
protein kristály

lizozim enzim

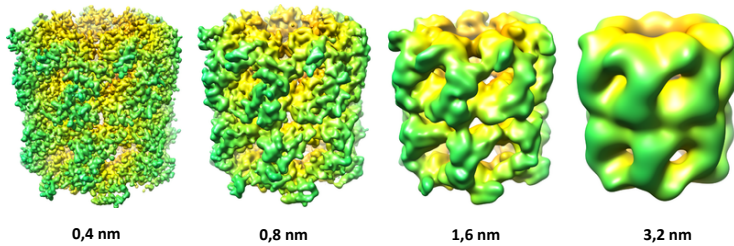

DNS

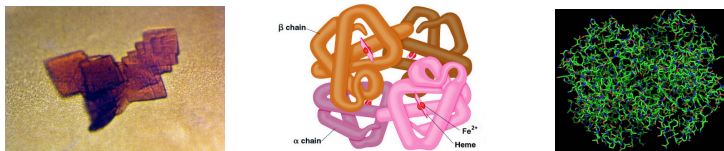

30

GroEL különböző felbontással:

Hemoglobin:

31

	méret (m)
	10^{12} 10^9 10^6 10^3
atom-, ill. ionátmérők	diffrakció
elemi cella élmérete	SPM
diszlokációk szélessége	TEM
szemcseméret	SEM
makrostruktúrák (pórusok, üregek, repedések)	fénymikroszkóp
	szem
	1pm 1nm 1μm 1mm

Következő előadáshoz:
9-11. tankönyvi fejezetek

32